

# İŞTİRAKLERDEKİ ÖZVARLIK ENFLASYON FARKLARININ SERMAYEYE İLAVESİ SONUCU ELDE EDİLEN BEDELSİZ HİSSE SENETLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE ÖZELLİK ARZ EDEN DURUMLAR

## İŞTİRAKLERDEKİ ÖZVARLIK ENFLASYON FARKLARININ SERMAYEYE İLAVESİ SONUCU ELDE EDİLEN BEDELSİZ HİSSE SENETLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE ÖZELLİK ARZ EDEN DURUMLAR

Güray ÖĞREDİK

Serbest Muhasebeci Mali Müşavir  
Mazars&Denge Denetim YMM A.Ş.

Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Ağustos 2006

### 1- GİRİŞ

Enflasyon Düzeltmesi VUK'un mükerrer 298. maddesinde düzenlenmiş olup; mükerrer 298/A-5- son paragrafta; ***"Pasif kalemlere ait enflasyon fark hesapları herhangi bir suretle başka bir hesaba nakledildiği veya işletmeden çekildiği takdirde, bu işlemlerin yapıldığı dönemlerin kazancı ile ilişkilendirilmeksizin bu dönemde vergiye tabi tutulur. Ancak, öz sermaye kalemlerine ait fark hesapları kurumlar vergisi mükelleflerince sermayeye ilave edilebilir, bu işlem kâr dağıtımı sayılmaz."***

31.12.2003 düzeltmesine ait esaslar VUK'un geçici madde 25'te düzenlenmiş olup; geçici 25-g bendinde; ***"Pasif kalemlere ait enflasyon fark hesapları herhangi bir suretle başka bir hesaba nakledildiği veya işletmeden çekildiği takdirde, bu işlemlerin yapıldığı dönemlerin kazancı ile ilişkilendirilmeksizin bu dönemde vergiye tabi tutulur. Ancak, öz sermaye kalemlerine ait farkları düzeltme sonucu oluşan geçmiş yıl zararlarına mahsup edilebilir veya Kurumlar Vergisi Mükelleflerince sermayeye ilave edilebilir; bu işlemler kâr dağıtımı sayılmaz."***

düzenlemeleri yer almaktadır. Kurumlar vergisi mükelleflerinin kendi bilançolarında yer alan öz varlık kalemlerine ait enflasyon farklarını sermayelerine ilave etmelerinde muhasebe kayıtları açısından özellik arz edebilecek bir konu bulunmamaktadır. Gerekli karar alındıktan ve sermaye artırımını prosedürleri tamamlandıktan sonra bu kalemler 500 Sermaye hesabına devredilecektir. Ancak, bir işletmenin iştirakinde bu şekilde bir sermaye artırımına gidildiğinde özellik arz eden hususlar çalışmamızda incelenecektir.

### 2- ÖZVARLIK ENFLASYON FARKLARININ ENFLASYON SONUCU OLUŞAN GEÇMİŞ YIL ZARARINA MAHSUBU VE NET ÖZ SERMAYE ENFLASYON OLUMLU FARKININ SERMAYEYE İLAVESİ

VUK'un mükerrer 298/5. maddesinin A-5 paragrafına ve VUK'un geçici 25. maddenin (g) bendinin ikinci paragrafında yer alan hükümler yukarıda yer verilmiştir. Görüldüğü üzere kanun koyucu, enflasyon düzeltmesi sonucu oluşacak **öz sermaye** kalemlerine ait enflasyon fark hesaplarının **sermayeye ilave edilmesi** haricinde herhangi bir suretle başka bir hesaba nakledilmesi veya işletmeden çekilmesi durumunda vergilendirilmeye tabi tutulacağını kanun metninin iki bölümünde zikretme gereği duymuştur.

Tıpkı bilançonun pasif bir kalemi olan **"Geçmiş Yıl Kârları"** hesabında olduğu gibi, Sermaye Düzeltmesi Olumlu Farklarında da durum aynıdır. Kanun koyucunun amacı; sermaye şirketlerinin sermayelerini güçlendirmelerini teşvik etmektir.

Bilindiği gibi, anonim ve limited şirketlerin bilançolarının pasifinde yer alan geçmiş yıl kârları, SMMM veya YMM'ler tarafından düzenlenecek **"Tespit Raporu"** ile sermayeye ilave olunabilmektedir. Benzer durum, Sermaye Düzeltmesi Olumlu Farkları için de geçerlidir. Nitekim, T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel

Müdürlüğü'nün, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'ne göndermiş olduğu B.14.0.İTG0.10.00.01.DEĞ/GY-D dosya numaralı ve aynen aşağıda yer verdiğimiz yazısında bu durum açık olarak belirtilmektedir.

"Ticaret sicili memurlukları tarafından Bakanlığımıza yapılan müracaatlarda, anonim ve limited şirketlerde, enflasyon sermaye düzeltmesi olumlu farkının sermayeye ilavesi halinde, sermaye düzeltilmesi olumlu farkının tespitine yönelik raporun serbest muhasebeci mali müşavirler tarafından düzenlenip düzenlenmeyeceği hususundaki görüşümüzün bildirilmesi istenmektedir. **Anonim ve Limited Şirketlerde, enflasyon sermaye düzeltmesi olumlu farkının sermayeye ilavesi halinde, Yeminli Mali Müşavirler veya Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler tarafından sermaye düzeltmesi olumlu farkının tespitine yönelik rapor düzenlenmesi mümkün bulunmaktadır.**" [1]

Enflasyon düzeltmesi işlemleri ile ilgili çıkarılan genel tebliğler içinde ilki ve en kapsamlısı olan 328 sıra numaralı VUK Genel Tebliği'nde verilen bir örnekte **öz sermaye kalemleri**aşağıdaki gibi sayılmıştır.

" ... bu nedenle, enflasyon düzeltmesi yapıldıktan sonra yukarıdaki öz sermaye kalemlerinden aşağıda sayılan kalemler bilançoda düzeltilmiş değerleriyle yer alacak, diğer kalemler ise sıfırlanacak, bir başka ifade ile düzeltilmiş bilançoda gösterilmeyecektir.

Sermaye

Hisse Senetleri İhraç Primleri

Hisse Senedi İptal Kârları

Yasal Yedekler

Statü Yedekleri

Olağanüstü Yedekler

Özel Fonlar (Sabit Kıymet Yenileme Fonu)

Geçmiş yıl kâr veya zararı da düzeltilmiş bilanço denkliliğini sağlayacak şekilde öz kaynaklar içinde yer alacaktır."

Tekdüzen Hesap Planı'nda 5 numaralı hesap sınıfı "Öz Kaynaklar" olarak adlandırılmış ve sermaye, sermaye yedekleri, kâr yedekleri, geçmiş yıllar kar ve zararları ile dönem net kâr veya zararları bu hesap sınıfında sayılmıştır. Her ne kadar muhasebe kavramları açısından öz sermaye ve öz kaynak kavram tartışması her ne kadar olmayacaksa bile örnek üzerinde bu durum daha net gösterilmiştir.

17 numaralı VUK Sirküleri'nde 8 numaralı bölümde de öz sermaye kalemleri aşağıdaki şekilde sayılmıştır.

"31.12.2003 tarihli bilanço enflasyon düzeltmesine tabi tutulurken, öz sermaye kalemlerinden aşağıda sayılan kalemler bilançoda düzeltilmiş değerleriyle yer alacak, diğer öz sermaye kalemleri ise sıfırlanacak, bir başka ifade ile düzeltilmiş bilançoda gösterilmeyecek; geçmiş yıl kar veya zararı da düzeltilmiş bilanço denkliliğini sağlayacak şekilde öz kaynaklar içinde yer alacaktır.

Sermaye,

Hisse Senetleri İhraç Primleri,

Hisse Senedi İptal Kârları,

Yasal Yedekler,

Statü Yedekleri,

Olağanüstü Yedekler,

Özel Fonlar (Sabit Kıymet Yenileme Fonu)".

337 sıra numaralı VUK Genel Tebliği'nin (3.3) numaralı kısmında ise aşağıdaki açıklamaya yer verilmiştir.

"Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 298. maddesinin (A) fıkrasının (5) numaralı bendinin 5. fıkrasının 2. cümlesinde, 5228 sayılı Kanun'un 9. maddesi ile yapılan değişiklikle mükelleflere, **öz sermaye kalemlerine ait enflasyon fark hesaplarında yer alan tutarları, düzeltme sonucu oluşan geçmiş yıl zararlarına mahsup**

edebilme imkanı sağlanmıştır. Öz sermaye kalemlerine ait enflasyon farklarının, gelir veya kurumlar vergisi mükelleflerince düzeltme sonucu bulunan geçmiş yıl zararlarına mahsup edilmesi, kâr dağıtım olarak addedilmeyecektir. Mükellefler (bu hükme Vergi Usul Kanunu'nun geçici 25. maddesinde de yer verildiği için) 31.12.2003 tarihli bilançolarının düzeltilmesi neticesinde oluşan geçmiş yıl zararlarını da düzeltme işlemi neticesinde oluşan öz sermaye farklarına mahsup edebilecekler ve 31.12.2003 tarihli düzeltilmiş bilançoya ait nihai kâr ya da zarar rakamına ulaşacaklardır."

Görüldüğü üzere mükellefler, enflasyon düzeltmesi neticesinde bilançolarında zarar meydana geldiyse, bu zararı **öz sermaye kalemlerinde** meydana gelen artışlara mahsup edebileceklerdir. Bilindiği gibi, öz sermaye ağırlıklı çalışan işletmelerin enflasyon düzeltmesi sonucunda bilançolarında ciddi zararlar meydana gelmiştir. Mükelleflere tanınan bu imkan sayesinde düzeltme sonucunda bilançoda oluşan zarar rakamlarının sıfırlanmasına imkan sağlanmış, diğer tabiri ile **bilanço makyajı** yapılmasına izin verilmiştir. **Muhasebe sonuçları (bilanço denkliliği) açısından hiçbir şey değişmemekle birlikte, mükellefler özellikle kredi talepleri için bankalara verecekleri bilançolarında zarar göstermek istemedikleri için bu yöntemi oldukça sık kullanmıştır.** Ancak, bizce bu mahsup işlemi her şekilde mutlaka yapılmalıdır. Özellikle de öz sermaye hesaplarına ait enflasyon farklarının sermayeye ilavesi düşünülüyorsa mutlaka yapılmalı ve **öz sermaye hesaplarının net durumu** ortaya konmalıdır. Aksi takdirde, 502- Sermaye Düzeltmesi Olumlu Farkları hesabında ve diğer öz sermaye hesaplarında oluşan enflasyon farkları, enflasyon düzeltmesi neticesiyle oluşan zarar kadar fazla gerçekleştiğinden, sermayeye ilavesi düşünülen tutarlar gerçekçi olmayacak bir şekilde fazla tespit edilecek, ancak bilanço denkleminde herhangi bir değişiklik olmayacaktır.

Bizce, işletmeler enflasyon düzeltmesi sonucu oluşan ve 580 Geçmiş Yıllar Zararları hesabında bir alt hesap olarak izlemekte oldukları zarar tutarını, diğer öz sermaye kalemlerine sırasıyla önce kar yedeklerinden (549, 542, 541, 540 hesaplar) daha sonra kalan tutarı ise 502 hesaptan mahsup ederek, **sermayeye ilave edebilecekleri net tutaram** mümkün olduğunca 502 hesapta ulaşmalıdırlar.

Tabii uygulamada işletmeler geçmiş yıllara ait dağıtılabilecek kar rakamlarını muhasebe görmek amacıyla ve bir çok yazar tarafından da önerilen bir yöntemle enflasyon düzeltmesi öncesi bilançolarında yer alan 570 ve 580 hesapları kapatmamış, bunları da dikkate alarak bilanço denkliliğini sağlayacak şekilde enflasyon düzeltmesi zararını ya da kârını tespit etmiştir. Bu durumda oluşan zarar diğer öz sermaye hesaplarına mahsup edilirken ilk önce 570 hesapta meydana gelen enflasyon artışı mahsup edildikten sonra 54 numaralı kar yedekleri hesap grubuna geçilmeli ve kalan zarar tutarı da 502 hesaptan mahsup edilmelidir. [2]

### **3- İŞTİRAKLERDEKİ ÖZVARLIK ENFLASYON FARKLARININ SERMAYEYE İLAVESİ, BEDELSİZ HİSSE SENEDİ ELDE EDİLMESİ İŞLEMLERİ VE MUHASEBESİ**

Yukarıda yer verilen mevzuat hükümlerine uygun olarak, iştirakte yapılan sermaye artışı sonucunda bir şirket bedelsiz hisse senetleri elde edecektir. **Öz sermaye Kalemlerinin ve bunlara İlişkin Enflasyon Farklarının Sermayeye İlave Edilmesi Sonucunda Yapılacak Muhasebe Kayıtları** bir kaynakta aşağıdaki örnek olay ile şu şekilde açıklanmıştır. [3]

#### **3.1- Örnek Olay:**

X Anonim Şirketi; A, B, C, D gerçek kişileri ile E Anonim Şirketi tarafından eşit sermaye koyulmak suretiyle 5.000.000 YTL sermaye ile kurulmuştur. Şirket sermayesinin tamamı iç kaynaklardan olmak üzere 20.05.2005 tarihinde 5.000.000 YTL'den 10.000.000 YTL'ye artırmıştır.

Söz konusu sermaye artırımında kullanılan iç kaynaklar aşağıdaki gibidir.

50	Ödenmiş Sermaye
500	Sermaye

502	Sermaye Düzeltmesi Olumlu Farkları	1.000.000 YTL
<b>52</b>	<b>Sermaye Yedekleri</b>	
520.00	Hisse Senedi İhraç Primleri	500.000 YTL
520.01	Hisse Senedi İhraç Primleri Enflasyon Farkı	250.000 YTL
<b>54</b>	<b>Kâr Yedekleri</b>	
542.00	Olağanüstü yedekler	2.500.000 YTL
542.01	Olağanüstü yedekler Enflasyon Farkı	750.000 YTL

X A.Ş. sermaye artırımını ile ilgili olmak üzere aşağıdaki yevmiye maddesi kaydını yapacaktır.

----- / -----

501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE	5.000.000
501.1 ORT.(A) 1.000.000	
501.2 ORT.(B) 1.000.000	
501.3 ORT.(C) 1.000.000	
501.4 ORT.(D) 1.000.000	
501.5 ORT.(E) 1.000.000	

500 SERMAYE 5.000.000

Ortakların sermaye taahhüdü

----- / -----

----- / -----

502-Sermaye Düzeltmesi Olumlu Farkları	1.000.000
520.00-Hisse Senedi İhraç Primleri	500.000
520.01-Hisse Senedi İhraç Primleri Enflasyon Farkı	250.000
542.00-Olağanüstü yedekler	2.500.000
542.01-Olağanüstü Yedekler Enflasyon Farkı	750.000

501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE	5.000.000
501.1 ORT.(A) 1.000.000	
501.2 ORT.(B) 1.000.000	
501.3 ORT.(C) 1.000.000	
501.4 ORT.(D) 1.000.000	
501.5 ORT.(E) 1.000.000	

Sermaye taahhüdünün yerine getirilmesi

----- / -----

**Bedelsiz hisse senedini alan (E) A.Ş.'nin (X) A.Ş.'nin sermaye artırımından kaynaklanan bedelsiz hisse senedi kaydı ne şekilde olacaktır? Bu konuda bir belirleme bulunmamaktadır.**

Bilindiği üzere Vergi Usul Kanunu'nun değişikmeden önceki mükerrer 298. maddesindeki hüküm uyarınca, yeniden değerlendirme fonunun kurumlar vergisi mükelleflerince sermayeye eklenmesi dolayısı ile verilecek bedelsiz payları, elde eden kurum bünyesinde özel karşılık hesabına alınacağı, bu karşılığın sermayenin cüzi addolunacağı, sermayeye eklenebileceği, bu işlemlerin kâr dağıtımını sayılmayacağı açık olarak belirtilmişti. Değerleme yapılan kuruma iştirak eden işletmelerin aktifinde bu nedenle meydana gelen artışlar ise pasifte özel bir karşılık hesabında gösterilmekte ve bu karşılık sermayenin cüzü addolunmakta idi. Karşılık hesabında gösterilen değer artışı kurumlar tarafından sermayeye eklenebilmekte bu işlemler de kâr dağıtımını sayılmamakta idi.

5024 sayılı Kanunla bu hükümler kaldırılmış yerine enflasyon düzeltmesi hükümleri getirilmiştir. Bu düzenlemede yeniden değerlendirme fonunun sermayeye ilavesinde olduğu gibi bir düzenleme yapılmış, düzeltme farklarının kurumlar vergisi mükelleflerince sermayeye ilave edilebileceği ve bu işlemlerin kâr dağıtımını sayılmayacağı hükme

bağlanmıştır. Ancak bu sermaye artırımını sonucunda bedelsiz payları elde edenlerin bunları nasıl muhasebeleştireceği konusunda düzenleme yapılmamıştır. **Kanımızca enflasyon düzeltmesinden kaynaklanan bedelsiz payın da muhatap kurumun/şirketin bilançosunun pasifinde yine bir karşılık hesabında gösterilmesi gerekmektedir.**

Yukarıdaki örnekte (X) A.Ş.'ye iştirak eden (E) A.Ş.'nin aldığı bedelsiz hisselerinin kaynaklarını aşağıdaki gibi gruplandırabiliriz.

502-Sermaye Düzeltmesi Olumlu Farkları	200.000 YTL
520.01-Hisse Senedi İhraç Primleri Enflasyon Farkı	50.000 YTL
542.01-Olağanüstü Yedekler Enflasyon Farkı	150.000 YTL
	-----
<b>TOPLAM</b>	<b>400.000 YTL</b>

Kanımızca 400.000 YTL bedelsiz hisse senedi "**İştirakler Yeniden Değerleme Artışları**"nda olduğu gibi "**İştiraklerde Enflasyon Düzeltmesi Farkları**" başlığı altında 528 gibi boş bir hesapta ya da 502 no.lu hesabın altında bir hesapta yer almalıdır.

520.00-Hisse Senedi İhraç Primleri	100.000 YTL
542.00-Olağanüstü yedekler	500.000 YTL
	-----
<b>TOPLAM</b>	<b>600.000 YTL</b>

İştiraklerdeki **kâr yedeklerinin** sermayeye ilave edilmesi sonucunda elde edilen bedelsiz hisseleri sermaye yedeklerinde olduğu gibi doğrudan sermaye yedekleri "529 Diğer Sermaye Yedekleri" hesabına kaydedilmelidir. Buna göre (E) A.Ş.'nin aldığı bedelsiz hisseleri ile ilgili olarak aşağıdaki şekilde yevmiye maddesi düzenlenecektir.

----- / -----	
242 İŞTİRAKLER	1.000.000
528 İŞTİRAKLERDE ENFLASYON DÜZELTMESİ FARKLARI	400.000
529 DİĞER SERMAYE YEDEKLERİ	600.000

(X) A.Ş. İştirakinde iç kaynaklardan sermaye artışı

----- / -----

### **3.2- Örnek Olay Hakkındaki Düşüncelerimiz**

Bizce bu örnekte olaya sadece iştirak açısından yaklaşmıştır. Oysa, (E) A.Ş.'de kendi kayıtlarında bu iştiraki ile ilgili olarak enflasyon düzeltmesi kayıtları yapmıştır. Örneği bu yönde geliştirecek olursak ve (E) A.Ş.'nin kayıtlarında enflasyon düzeltmesi öncesi (X) A.Ş. ile ilgili olarak 1.000.000 YTL değerinde hisse senedi olduğunu, enflasyon düzeltmesi neticesinde ise bu değer 1.400.000 YTL olarak düzeltildiğini kabul edelim.

(X) A.Ş.'nin hazırun cetvelinde eski sermayesinin 5.000.000 YTL olduğunu ve bu sermayenin ortaklar arasında eşit olarak dağıtıldığını görmekteyiz. Enflasyon öz sermaye farklarının sermayeye ilavesi sonrasında (X) A.Ş.'nin sermayesi 10.000.000 YTL olmuştur. Yeni sermayenin de ortaklar arasında eşit dağıtıldığı görüldüğüne göre, (E) A.Ş.'nin (X) A.Ş.'nin hazırun cetvelinde sahip olacağı sermaye payı 1.000.000 YTL artarak, 2.000.000 YTL'na çıkmaktadır.

Ancak, (X) A.Ş., (E) A.Ş.'nin bilançosunda hali hazırda 1.400.000 YTL değerli bir iştirak olarak yer almaktadır. Eğer örnekte olduğu gibi bedelsiz elde edilen hisse senetlerinin değeri olan 1.000.000 YTL, 242 hesaba borç ve 529 ile 528 hesaplara alacak şeklinde muhasebeye kaydedilirse bu durumda 242 hesabın bakiyesi 2.400.000 YTL'na yükselecektir. Bu durumda iki şirket kayıtlarında aynı hisse senetleri için farklı değerler yer alacaktır.

Ayrıca, söz konusu örnek olayın anlatımında da belirtildiği gibi, iştiraklerdeki enflasyon farklarının sermayeye ilavesi sonucunda elde edilen bedelsiz hisse senetlerinin ne şekilde muhasebeleştirileceğine dair Kanunda veya genel tebliğlerde herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. İştiraklerdeki yeniden değerlendirme değer artış fonlarının sermayeye ilavesi sonucunda elde edilen bedelsiz hisse senetlerinin, 5024 sayılı Kanunla değişmeden önceki VUK Mük.Madde 298'e göre pasifte 523-İştirakler Yeniden Değerleme Artışları hesabına kaydedilmesi gerekiyordu. Bu hesapta sermayeye ilave dışında hiçbir suretle başka bir hesaba nakledilemiyor veya işletmeden çekilemiyordu.

**Bize göre de değişmeden önceki VUK Mük. Madde 298'de yer alan bu hüküm emsal olarak kabul edilebilir.**

Ancak, iştiraklerden elde edilen bu gibi kazanımların **gelir olarak kaydedilmesi** gerektiğini düşünenlerde olabilecektir. Bilindiği gibi tekdüzen hesap planında iştiraklerden elde edilen temettü gelirleri için 640 numaralı hesap yer almaktadır. İştiraklerdeki iç kaynakların sermayeye ilavesi sonucunda elde edilen bedelsiz hisse senetleri bize göre gelir kaydedilmemelidir. Fiilen dağıtılan ve işletmenin elde ettiği kâr payları tahakkuk esasına göre 640 hesapta izlenmelidir. **Bunun dışında iç kaynakların (geçmiş yıl kârları, öz sermaye enflasyon farkları, hisse senedi ihraç primleri, gayrimenkul ve iştirak hissesi satış kazançları..v.b.) sermayeye ilavesi sonucunda elde edilen bedelsiz hisse senetleri pasifte muhasebeleştirilmeli ancak, sermayeye ilave dışında hiçbir surette başka bir hesaba nakledilmemeli ve işletmeden çekilmemelidir.** Aksi takdirde eleştiriye maruz kalınacağı açıktır.

Tabii bu konunun kanuni bir düzenleme ile açıklanması gereklidir. Çünkü gelir yazılacağı şeklindeki bir görüş kabul edilecek olursa bu gelir yazılacak tutar doğrudan işletmenin ticari kazancına etki edecektir. Gelir yazılmasının vergiye tabi kazancın (vergi matrahının) tespitinde bir etkisi olmayacaktır çünkü, mevcut KVK Madde 8/1 gereği, kurumların tam mükellef başka bir kurumun sermayesine iştirak etmeleri sonucunda elde ettikleri kazançları Kurumlar Vergisinden istisnadır. Gelir yazılması yönündeki görüş kabul edilecek olursa ayrıca bu tutar işletmenin dağıtılabılır dönem kârına da etki edecektir.

UFRS'ye (IAS 18.30) göre **tahsiline hak kazanılan temettüler** gelir kaydedilmelidir. **[4]**

29.01.1989 tarihli ve Seri:XI, No:1 "**Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar**" hakkında Tebliğin, "Mali Tablolara İlişkin Açıklamalar" adlı Ek:3'ün "Kanuna Tabi Ortaklıklar ve Aracı Kurumlarca Düzenlenecek Ayrıntılı ve Özet Bilançolara İlişkin Açıklama" başlıklı kısımda yer alan **bilanço kalemlerine** ilişkin açıklamalarda, **V-Öz sermaye / D-Yeniden Değerleme Artışları / 2-İştirakler ve Bağlı Ortaklıklardaki Değer Artışları alt başlığında** şu açıklamalara yer verilmiştir:

"İşletmenin iştirakleri ve bağlı ortaklıkları bünyesinde yapılan yeniden değerlendirme dolayısıyla oluşan değer artışının sermayeye eklenmesi sonucunda, bu sermayeden işletmeye isabet eden kısmı gösterir. **İştirakler ve bağlı ortaklıklardaki içsel kaynaklardan yapılan sermaye artırımları dolayısıyla sahip olunan bedelsiz hisse senetlerine isabet eden tutarlar da bu başlık altında toplanır.** Bu tutarlara ilişkin olarak bilanço dipnotlarında açıklama yapılır."

Görüldüğü gibi, SPK mevzuatına göre iştiraklerdeki içsel kaynakların sermayeye ilavesi sonucu elde edilen bedelsiz hisse senetleri gelir yazılmaz, bilançoda öz varlıklar içinde pasif bir kalem olarak kayda alınır.

Yukarıda genişlettiğimiz örneğimize dönecek olursak. Bizce elde edilen 1.000.000 YTL'lı bedelsiz hisse senedi (E) A.Ş.'de şu şekilde muhasebeleştirilmelidir. ( (E) A.Ş.'nin 242 hesapla ilgili enflasyon düzeltmesi farklarını 242.99 kodlu detay hesapta izlediği varsayımıyla.)

----- / -----	
242 İŞTİRAKLER	400.000
242.01 (x) a.ş.	
242 İŞTİRAKLER	400.000
242.99 İştirakler Enflasyon Düzeltmesi	
----- / -----	
242 İŞTİRAKLER	600.000
242.01 (x) a.ş.	
528 İŞTİRAKLERDE ENFLASYON	600.000
DÜZELTMESİ FARKLARI	
----- / -----	

**Böylece (E) A.Ş.'nin kayıtlarında 2.000.000 YTL değerinde (X) A.Ş. hisse senetleri iştirak olarak yer alacak, (X) A.Ş.'nin de kayıtlarında (E) A.Ş. 2.000.000 YTL paya sahip ortak olarak gözükecektir.**

Ancak akla şu şekilde bir soru gelebilir. Bir şirketin aktifinde yer alan tutar ile iştirak ettiği şirketin hazirun cetvelinde (veya pay defterinde) sahip olduğu payların değeri eşit olmak zorunda mıdır? Elbette değildir. Sonuçta şirketler, bir başka şirketin hisse senetlerinin itibari değerlerinin üzerinde bir bedelle de satın alabilirler. Örneğin; itibari değeri 1.000 YTL'den 10.000 adet (x) şirketi hisse senedini 15.000.000 YTL'ye alan (a) şirketi bunu muhasebesine aşağıdaki şekilde kaydetmelidir.

----- / -----	
242 İŞTİRAKLER	15.000.000.-
242.01 (x) şirketi	
242.01.001 Nominal bedel	10.000.000.-
242.01.002 Satış fiyatı farkı	5.000.000.-
102 BANKALAR	15.000.000.-
----- / -----	

Eğer, karşı şirket bu hisse senetlerini ilk defa basıyorsa, yani hisse senedi ihraç ediyorsa ve sermayesini artırıyorsa yapacağı muhasebe kayıtları şu şekilde olacaktır.

----- / -----	
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE	10.000.000.-
500 SERMAYE	10.000.000.-
----- / -----	

----- / -----	
102 BANKALAR	15.000.000.-

501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE 10.000.000.-

520 HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ 5.000.000.-

----- / -----  
Dolayısıyla, (x) şirketi kayıtlarına göre (a) şirketi 10.000.000.- YTL nominal bedelli sermayeye sahip ortak olmasına rağmen, (x) şirketinin kayıtlarında iştirakin maliyeti 15.000.000.- YTL olarak gözükmetedir.

İştirakte sermaye artırımı olur ve 520 hesap sermayeye ilave edilirse, yukarıda anlattığımız şekilde (a) şirketi payına düşen bedelsiz hisse senedi bedelini 242 hesaba borç kaydedecek, karşılığında da öz varlıklar için bir hesap açacaktır.

(a) şirketi ileride sahip olduğu bu hisse senetlerini satacak olursa, 242 hesabında yer alan tutar onun için maliyet bedeli olacaktır. Örneğin, (a) şirketi bu hisse senetlerini 12.000.000 YTL'na satarsa bu menkul kıymet satışından 3.000.000 YTL zarar etmiş olacaktır.

----- / -----

102 BANKALAR 12.000.000.-

655 MENKUL KIYMET SATIŞ  
ZARARLARI 3.000.000.-

242 İŞTİRAKLER 15.000.000.-

----- / -----

### 3.3- VUK Geçici Madde 25 (I) bendinde yer alan hüküm açısından özellik arz eden durumlar.

Söz konusu madde şu şekildedir. "Bu madde uyarınca düzeltilen kalemlerin elden çıkarılması halinde, bunlara ilişkin enflasyon düzeltme farkları maliyet addolunur. Şu kadar ki, **amortismanına tabi olmayan kıymetlerin düzeltilmiş değerinin altında bir bedelle satılması halinde, düzeltilmiş değerle düzeltme öncesi değer arasındaki farka isabet eden zarar, gelir veya kurumlar vergisi matrahının tespitinde dikkate alınmaz.**"

Yukarıdaki çalışmamıza dönecek olursak. Şirketin elindeki 1.000.000 YTL'lik iştirakini enflasyon düzeltmesine tabi tutması sonucunda 400.000 YTL ilave maliyet kaydettiğini varsaymıştık. İştirakteki iç kaynakların sermayeye ilavesi sonucunda ise 1.000.000 YTL değerinde bedelsiz hisse senedi elde edilmişti. Muhasebe kayıtlarının ise aşağıdaki gibi olması gerektiğini açıklamıştık.

----- / -----

242 İŞTİRAKLER 400.000  
242.01 (x) a.ş.

242 İŞTİRAKLER 400.000  
242.99 İştirakler Enflasyon Düzeltmesi

----- / -----

242 İŞTİRAKLER 600.000  
424.01 (x) a.ş.



----- / -----

Bu durumda şirketin bilançosunda 2.000.000 YTL değerinde iştirak hisse senedi bulunmaktadır. Şirketin 400.000 YTL'lık enflasyon düzeltmesi kaydının ise 300.000 YTL'nın 31.12.2003 bilançosunun düzeltilmesinden, 100.000 YTL'sının ise 31.12.2004 bilançosunun düzeltilmesinden kaynaklandığını varsayalım.

**Vergi uygulamasında genel kural, geliri olmayan bir gider olamaz şeklindedir.** VUK Geç.Madde 25 (I) bendinin gerekçesi de budur. Söz konusu madde 31.12.2003 bilançosunun enflasyon düzeltmesi ile ilgili olup, bu bilanço düzeltimi sonucunda gelir veya gider yazılmamış ve dolayısıyla vergiye tabi bir kazanç veya zarar da oluşturulmamıştır. Ancak 31.12.2004 bilançosunun düzeltilmesinde 100.000 YTL, 242 İştirakler hesabının borcu karşılığında 648-Enflasyon Düzeltmesi Kârları hesabına gelir olarak kaydedilmiştir. İşte bu yüzden 2003 bilançosu düzeltimi nedeniyle maliyette meydana gelen artış nedeniyle eğer satış zararı olursa, bu artışa isabet eden zarar Kanunen Kabul Edilmeyen Gider olarak işlem görecektir.

Normal şartlarda eğer iştirak olunan şirket iç kaynaklarından sermaye artırımına gitmeseydi 242 hesabın bakiyesi 1.400.000 YTL (1.000.000 YTL alış bedeli + 300.000 YTL 2003 enflasyon düzeltmesi + 100.000 YTL 2004 enflasyon düzeltmesi) olarak kalacaktı. Bu iştirak eğer 1.200.000 YTL'na satılsaydı oluşan 200.000 YTL zarar vergiye tabi kazancın tespitinde zarar olarak kabul edilmeyecek, kanunen kabul edilmeyen gider olacaktı.

Ancak burada, 400.000 YTL, enflasyon düzeltme farkı olmaktan çıkmış ve söz konusu iştirakte fiili bir pay haline dönüşmüştür. Yani enflasyon düzeltmesi sonucu oluşan bir maliyet bedeli olmaktan çıkmış ve fiili bir pay halini almıştır. Bir diğer ifadeyle, 242 iştirakler hesabı enflasyon düzeltmesine tabi tutulmasaydı da (kanuna rağmen) veya enflasyon düzeltmeleri sonrasında bir zamanda aynı orandaki iştirak payı 1.000.000 YTL'na satın alınsaydı, elde edilen bedelsiz hisse senetleri ile hesabın bakiyesi yine 2.000.000 YTL'na gelecekti.

Bu durumda 2.000.000 YTL değerindeki bu iştirak hisse senetleri yine 1.200.000 YTL'na satılırsa bu durumda VUK Geç.Madde 25 (I) bendi hükmü dikkate alınabilir mi? Bizim görüşümüz, söz konusu 2003 bilanço düzeltilmesine bağlı olarak ortaya çıkan 300.000 YTL maliyet düzeltim farkı, gerçekleşen iştirakteki sermaye artırımını sonucunda artık enflasyon düzeltmesi farkı olmaktan çıkmıştır. Kaldı ki 2004 yılı enflasyon düzeltmesi farkı olan 100.000 YTL ise zaten vergiye tabi kazancın belirlenmesinde gelir olarak dikkate alınmıştır ve kesinlikle VUK Geçici Madde 25 kapsamında düşünülemez ve zaten 2004 yılı ve bundan sonrası için şartların gerçekleşmesi halinde enflasyon düzeltilmesinde dikkate alınacak olan VUK Mükerrer madde 298'de bu şekilde bir hüküm yoktur. Bize göre; burada oluşacak 800.000 YTL satış zararı (2.000.000 YTL - 1.200.000 YTL) vergiye tabi kazancın tespitinde zarar olarak kabul edilmelidir. Ancak bu konu elbette farklı görüşlere de açıktır.

#### 4- SONUÇ

Öz varlık hesaplarındaki enflasyon düzeltme farkları kurumlar vergisi mükellefleri tarafından sermayeye ilave edilebilir. Bu sermayeye ilave işlemi öncesinde, bilançoda eğer enflasyon düzeltmesi neticesinde oluşan bir geçmiş yıl zararı varsa öncelikle öz varlık hesapları arasında netleştirme yapılmalı, net öz varlık enflasyon artışı bakiyesi 502 Sermaye Düzeltmesi Olumlu Farkları hesabında bırakılmalı ve bu bakiye sermayeye ilave edilmelidir.

İştiraklerde gerçekleşen bu şekildeki bir iç kaynakların sermayeye ilavesi sonucunda elde edilen bedelsiz hisse senetleri bilançoda öz varlık hesapları içinde gösterilmelidir, gelir yazılmamalıdır. Gelir yazılsa da mevcut vergi kanunları açısından ilave bir vergi yükü getirmeyecektir çünkü iştirak kazançları istisnası içinde değerlendirilecektir. Ancak, gelir yazılması halinde şirketin ortaklarına dağıtabileceği ticari kârda artış olacaktır, öz varlık hesapları içinde göstermesi durumunda ise elbette ticari kâr daha az belirlenecektir. Ancak bize göre

kesinlikle şirketin öz varlıkları içinde gösterilmelidir. Çünkü şirketin aktif varlıkları içine nakden girmeyen bir iştirak kazancının gelir yazılması sonucu şirketin kaynakları içinden bu değer kadar daha fazla bir kâr payının ortaklara dağıtılması şirket kaynaklarını azaltacaktır.

Çalışmamız da ele alınan bir diğer konu olan VUK Geçici Madde 25 (I) bendi ise yoruma açık bir konudur. Bu madde hakkında Maliye Bakanlığı tarafından da herhangi bir genel tebliğ ya da sirkülerde hesaplama tarzına örnek olacak bir açıklama yapılmamıştır. Verdiğimiz örnekler açısından ise bizim görüşümüz, iştirakte gerçekleşen iç kaynakların sermayeye ilavesi sonucu elde edilen bedelsiz hisse senetleri öncelikle 242 hesabın enflasyon farkları hesabında kapatılmalıdır ve bu işlem sonucunda fiilen hisseye, ortaklık payına dönüşen bu tutarlar artık vergiye tabi kazancın tespitinde maliyet olarak dikkate alınabilmelidir. Ancak tekrar hatırlatmak isteriz ki bu bizim görüşümüz olup kesinlikle bu konuda farklı görüşlerde oluşabilecektir. Önerimiz, bu gibi bir durumla karşılaşan mükelleflerin kati satış işlemleri tamamlanmadan Maliye İdaresinden mukteza talebinde bulunmalıdır. Kaldı ki mukteza talebi olumsuz gelse dahi, dileyen mükelleflerin kurumlar vergisi beyanlarını ihtirazi kayıtlı yaparak yargı yoluna gidebileceklerini de hatırlatmak isteriz.

**HAZIRLAYAN:**

**GÜRAY ÖĞREDİK**

**Serbest Muhasebeci Mali Müşavir**

[gogredik@mazarsdenge.com.tr](mailto:gogredik@mazarsdenge.com.tr)

**Mazars/Denge Denetim YMM A.Ş.**

**Vergi Bölümü/Uzman Denetçi**

---

[1] ÇAVUŞ, Mehmet; “Sermaye Düzeltmesi Olumlu Farklarının Sermayeye İlavesi”, E-Yaklaşım, Haziran 2005

[2] ÖĞREDİK, Güray; “Enflasyon Düzeltmesinin 2005 Yılına Bazı Etkileri ve Şirketlerde Asgari Sermaye Artırımı İle Hisse Senetlerinin Asgari İtibari Değerlerinin Değişimi Konuları Hakkındaki Düşüncelerimiz”, E-Yaklaşım, Eylül 2005

[3] AKIL, Mustafa; “ Kurumlarda İç Kaynakların Sermayeye İlavesi ve Bedelsiz Hisseleri Alanların Muhasebe Kayıtları”, E-Yaklaşım, Ağustos 2005,

[4] KAVAL, Hasan (Prof.Dr.); “UFRS Uygulama Örnekleri İle Muhasebe Denetimi”, Gazi Kitabevi, 2. baskı, sayfa: 534